

The effect of financial education on financial knowledge, financial attitude and financial behavior of students (case study: management and accounting students of Mashhad)

Mahdi Filsaraei¹, Behzad Shafiei Moghaddam²

Received: February 07, 2024

Accepted: March 02, 2024

Abstract

Purpose: The purpose of this research was the effect of financial education on financial knowledge, financial attitude and financial behavior of management and accounting students of Mashhad.

Methodology: The statistical population of the research was management and accounting students of Mashhad city in Razavi Khorasan province. 400 questionnaires were collected and structural equation modeling method was used. The method of data collection is library and field method with questionnaire distribution. This research is an applied and descriptive survey, and the data collection was a questionnaire prepared from several standard questionnaires that were integrated by the researcher. To test the hypotheses, correlation test method, structural equation model and regression (path analysis) were used in SmartPLS.

Findings: The results showed that the effect of financial education on financial attitude, knowledge and behavior was confirmed. The effect of financial attitude variable on financial behavior was positive and significant, and the effect of financial knowledge on financial behavior was positive and significant.

Originality: Many studies have been conducted on the factors affecting financial education. The present study has been conducted by examining the impact of financial education on components such as financial knowledge, financial attitude and financial behavior in a certain group of people (students) who are responsible for the future of the society. Therefore, in this sense, it adds to the existing literature.

Keywords: Financial attitude, financial behavior, financial education, financial knowledge

JEL Classification: G21, D03, G39, G31, I22

1. Assistant Professor, Department of Accounting, Hakim Toos Higher Education Institute, Mashhad, Iran. (Corresponding Author). (filsaraei@yahoo.com)
2. Department of Accounting, Hakim Toos Higher Education Institute, Mashhad, Iran.

Cite this paper: Filsaraei, M., & Shafiei Moghaddam, B. (2024). The effect of financial education on financial knowledge, financial attitude and financial behavior of students (case study: management and accounting students of Mashhad). *Journal of Accounting & Financial Transparency*, 1(2), 46-69. [In Persian]

تأثیر آموزش مالی بر دانش مالی، نگرش مالی و رفتار مالی دانشجویان (مورد مطالعه: دانشجویان مدیریت و حسابداری شهرستان مشهد)

مهدی فیل سرائی^۱، بهزاد شفیعی مقدم^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۲

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر تأثیر آموزش مالی بر دانش مالی، نگرش مالی و رفتار مالی دانشجویان مدیریت و حسابداری شهرستان مشهد بوده است.

روش‌شناسی: جامعه آماری پژوهش دانشجویان مدیریت و حسابداری شهرستان مشهد در استان خراسان رضوی بودند. تعداد ۴۰۰ پرسشنامه گردآوری و از روش مدلسازی معادلات ساختاری استفاده شد. روش گردآوری داده‌ها بصورت میدانی با توزیع پرسشنامه است. این پژوهش از نوع کاربردی و توصیفی پیمایشی است و جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه‌ای تهیه شده از چند پرسشنامه استاندارد بود که توسط محقق یکپارچه‌سازی شد. برای آزمون فرضیه‌ها از روش آزمون همبستگی، مدل معادلات ساختاری و رگرسیون (تحلیل مسیر) در نرم‌افزار اسمارت‌پی‌ال‌اس انجام شد. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد که آموزش مالی بر نگرش، دانش و رفتار مالی اثر معنی‌دار دارد. تأثیر متغیر نگرش مالی بر رفتار مالی مثبت و معنادار بوده، همچنین تأثیر دانش مالی بر رفتار مالی مثبت و معنادار بوده است.

دانش افزایی: مطالعات بسیاری در خصوص عوامل متأثر از آموزش مالی انجام شده است. مطالعه حاضر با بررسی تأثیر آموزش مالی بر مؤلفه‌هایی از جمله دانش مالی، نگرش مالی و رفتار مالی در قشری خاص از افراد جامعه (دانشجویان) که مقدرات آینده جامعه به دست آنان است، انجام شده است. لذا از این حیث، به ادبیات موجود اضافه می‌کند.

کلیدواژه‌ها: آموزش مالی، دانش مالی، رفتار مالی، نگرش مالی

طبقه‌بندی موضوعی: G21, D03, G39, G31, I22

۱. استادیار حسابداری موسسه آموزش عالی حکیم طوس، مشهد، ایران. (نویسنده مسئول). (filsaraei@yahoo.com)

۲. موسسه آموزش عالی حکیم طوس، مشهد، ایران.

استناد: فیل سرائی، مهدی، و شفیعی مقدم، بهزاد. (۱۴۰۲). تأثیر آموزش مالی بر دانش مالی، نگرش مالی و رفتار مالی دانشجویان (مورد مطالعه: دانشجویان مدیریت و حسابداری شهرستان مشهد). حسابداری و شفافیت مالی، ۱(۲). ۶۹-۴۶.

مقدمه

تعداد فزاینده‌ای از بزرگسالان از نظر مالی دچار مشکل هستند که با رفاه در بسیاری از زمینه‌های زندگی ارتباط منفی دارد. در واقع، یک دلیل کلیدی برای ایجاد مرحله رشد "بزرگسالی در حال ظهور" این بود که سه مورد از شرایط اصلی برای رسیدن به بزرگسالی (پذیرفتن مسئولیت خود، تصمیم‌گیری مستقل و مستقل شدن از نظر مالی) هستند. این نشانه‌ها دیگر توسط اکثر افراد ۱۸ ساله مانند نسل‌های گذشته نیست (لبورن و کلی^۱، ۲۰۲۱). از نظر مشکلات مالی، تقریباً یک سوم بزرگسالان از نظر مالی به والدین خود وابسته هستند و بسیاری از آن‌ها به دلیل نیاز مالی با والدین خود زندگی می‌کنند (اداره سرشماری ایالات متحده، ۲۰۱۳). علاوه بر این، بسیاری از بزرگسالان در حال ظهور فاقد دانش و مهارت‌های مالی اولیه هستند (به‌عنوان مثال مفاهیم بهره مرکب، تورم، تنوع ریسک). امور مالی برای بسیاری از بزرگسالان نوظهور با استرس استثنایی همراه است. این استرس مالی با خطرات سلامت روانی بالاتر، خطرات سلامت جسمانی، خطرات سلامت تحصیلی و خطرات رابطه‌ای همراه است؛ بنابراین، ضروری است که رفاه مالی جوانان بهبود یابد (لبورن و کلی، ۲۰۲۱).

رفاه مالی در برخی موارد مستقیماً با سواد مالی مرتبط است. در حالی که این تنها عامل در تصمیم‌گیری مالی نیست، مطالعاتی در مورد اثرات تعدیل روش‌شناختی، فرهنگی، اقتصادی و نظری بین سواد مالی و تصمیمات سرمایه‌گذاری وجود دارد (لوپز مندیا و همکاران، ۲۰۲۱). این کمبود سواد مالی اغلب توسط مشاوران مالی جبران می‌شود که به اطمینان از بازگشت بهتر سرمایه‌گذاری‌ها و گرفتن وام کمک می‌کنند (فان^۲، ۲۰۲۱). از سوی دیگر با توجه به اهمیت و چالش‌های پیش روی دولت‌ها در بهبود تعادل پایداری زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی، شناخت تولیدات علمی در مورد رفتار آموزش مالی، پس‌انداز و مصرف ضروری است (لوپز مندیا و همکاران، ۲۰۲۱). تحقیقات در مورد آموزش مالی، انواع افراد را از کودکان مدرسه تا بزرگسالان درگیر کرده است. با این حال، سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (۲۰۱۲) کودکان و افراد جوان را در نظر گرفته است. شواهد نشان می‌دهد که برنامه‌های مدرسه آموزش مالی می‌تواند دانش مالی کودکان و نوجوانان را بهبود بخشد (رودریگز راگا و مارتینز کاملو^۳، ۲۰۲۲). ون کامپنهورت^۴ (۲۰۱۵) نتایجی را نشان می‌دهد کسب که دانش و مهارت در آموزش مالی در سنین جوانی منجر به ثروت بیشتر در آینده، برنامه بازنشستگی بهتر و مدیریت بهتر بدهی می‌شود. علاوه بر این، مواجهه مثبت دانشجویان با آموزش مالی می‌تواند منجر به نگرش مثبت آینده نسبت به امور مالی شخصی و پس‌انداز شود (باتی و همکاران^۵، ۲۰۱۵). همچنین سانتینی و همکاران^۶ (۲۰۱۹) عواملی که بر سواد مالی تأثیر می‌گذارند را آموزش، دانش مالی، نگرش و رفتار، درآمد و سرمایه‌گذاری بیان کردند. با توجه به این امر که تصمیمات مالی اتخاذ شده توسط دانشجویان در دوره دانشجویی تأثیر بسیاری بر وضعیت مالی آن‌ها پس از فارغ‌التحصیلی از دانشگاه دارد و همچنین موقعیت مالی دانشجویان در دانشگاه که می‌تواند عملکرد دانشگاهی آن‌ها را تحت تأثیر قرار داده و بر توانایی آن‌ها برای تکمیل دوره دانشگاهی اثرگذار باشد، این پژوهش در پی بررسی تأثیر آموزش مالی شخصی بر دانش مالی، نگرش‌ها و رفتار

¹. LeBaron & Kelley

². Fan

³. Rodriguez-Raga & Martinez-Camelo

⁴. Van Campenhout

⁵. Batty *et al.*

⁶. Santini, Ladeira, Mette & Ponchio

دانشجویان بود. پیشرفت‌های سریع فناوری اطلاعات در سراسر جهان، بخش مالی پیچیده‌تر و پویاتری را هم از نظر محصولات و هم از نظر سیستم‌ها ایجاد کرده است. افراد در کشورهای کم درآمد، متوسط و بالا به طور فزاینده‌ای با این دنیای مالی درگیر می‌شوند و این امر مدیریت پول را به طور کلی پیچیده‌تر کرده است و در عین حال مردم را در برابر آسیب‌پذیری‌های جدید مانند تراکنش‌های مالی پرخطر، اطلاعات گمراه‌کننده، کلاهبرداری و غیره آسیب‌پذیرتر می‌کند (جوهان و همکاران^۱، ۲۰۲۱).

نسل‌های جوان امروز در شرایط چالش‌برانگیزی قرار دارند (جوهان و همکاران، ۲۰۲۱). جیانگ و دان^۲ (۲۰۱۳) نشان دادند جوانانی که سطوح بالاتری از بدهی داشتند، پول بیشتری را برای کارت‌های اعتباری خرج می‌کردند و در مقایسه با نسل قبلی در همان مرحله از زندگی به دلایلی رکود دستمزدها، درآمد کم، نسبتاً با تأخیر قبوض و هزینه تحصیل را پرداخت می‌کردند، علاوه بر این، جیانگ و دان (۲۰۱۳) به دسترسی آسان‌تر به اعتبار و نگرش‌های آسان‌تر نسبت به بدهی اشاره می‌کنند که بالقوه به مشکلات مالی جوانان کمک می‌کند. دانشجویان گروه جالبی برای مطالعه در رابطه با مسائل توانایی مالی هستند. با شروع زندگی مستقل، دانشجویان با مسئولیت‌های جدیدی برای مدیریت امور مالی خود از جمله بودجه‌بندی، مدیریت درآمد و هزینه‌ها و پرداخت قبوض روبرو هستند. علاوه بر این، در برخی از کشورها، مانند ایالات متحده، دانشجویان همچنین به وام‌های دانشجویی برای پوشش هزینه‌های تحصیل خود دسترسی دارند (جوهان و همکاران، ۲۰۲۱). ناتوانی در برنامه‌ریزی در زمان گذشته ممکن است دانش‌آموزان را پس از فارغ‌التحصیلی تحت فشار قرار دهد که ممکن است تحت فشار بدهی قرار گیرند که ناشی از ناتوانی آن‌ها در مدیریت وام‌های دانشجویی و کارت‌های اعتباری است (الیوت^۳، ۱۹۹۷؛ هولوب^۴، ۲۰۰۲؛ بوشی^۵، ۲۰۰۵). مطالعه‌ای توسط بوشی (۲۰۰۵) نشان داد که بدهی‌های زیادی با ورود دانش‌آموزان به زندگی دانشگاهی انباشته می‌شود و برای کسانی که درآمد پایین‌تری دارند بالاتر است. با توجه به چالش‌هایی که به‌ویژه جوانان با آن روبرو هستند، به وضوح نیاز روزافزونی به حمایت برای کمک به آن‌ها برای درک و هدایت دنیای مالی پیچیده‌تر وجود دارد. دانشجویان، ممکن است از حمایت برای مدیریت وجه نقد در دوران تحصیل بهره‌مند شوند، اما باید از نظر درک محصولات و خدمات مالی و افزایش آگاهی از خطرات مالی، برای زندگی پس از دانشگاه آماده‌تر باشند (جوهان و همکاران، ۲۰۲۱). چندین مطالعه نظیر جوهان و همکاران (۲۰۲۱)؛ ژیاو و اونیل^۶ (۲۰۱۶)؛ کلپر و همکاران^۷ (۲۰۱۱)؛ سکیتا^۸ (۲۰۱۱)؛ شیم و همکاران^۹ (۲۰۰۹)؛ کمپسون و کولارد^{۱۰} (۲۰۰۶) و اتکینسون و همکاران^{۱۱} (۲۰۰۶) نشان دادند که حمایت برای افزایش دانش مالی، مهارت‌ها، نگرش‌ها و رفتار (که در مجموع به عنوان «قابلیت مالی» نامیده می‌شود) می‌تواند از طریق آموزش ارائه شود. علاوه بر این، یک بررسی عمده که از طرف وزارت خزانه‌داری ایالات متحده^{۱۲}

¹. Johan *et al.*

². Jiang & Dunn

³. Elliott

⁴. Holub

⁵. Boushey

⁶. Xiao & O'Neill

⁷. Klapper, Lusardi & Panos

⁸. Sekita

⁹. Shim, Serido & Xiao

¹⁰. Kempson & Collard

¹¹. Atkinson, McKay & Collard

¹². U.S. Department of Treasury

(۲۰۱۵) از طرف کمیسیون سواد مالی و آموزش ایالات متحده انجام شد، به این نتیجه رسید که برنامه‌های آموزش مالی در ایجاد تغییرات مثبت در دانش مالی و رفتار مالی مورد انتظار مؤثر هستند. با این حال، توصیه شد که مشاهدات بیشتری برای حمایت از درک عمیق‌تر در مورد برنامه‌های مناسب مورد نیاز است (وزارت خزانهداری ایالات متحده ۲۰۱۵). مطالعه‌ای توسط پنگ و همکاران^۱ (۲۰۰۷) نشان داد که آموزش مالی ارائه شده در دوران کالج به طور مثبت و قابل توجهی به دانش مالی در مورد الگوهای سرمایه‌گذاری کمک می‌کند. با این حال، نتایج مخالفی توسط ماندل و کلین^۲ (۲۰۰۹) ثبت شد که هیچ تفاوتی از نظر سواد مالی و رفتار بین کسانی که کلاس‌های مالی شخصی شرکت کرده بودند و کسانی که کلاس‌های مالی عمومی را گذرانده بودند، پیدا نکردند. همچنین کول و همکاران^۳ (۲۰۰۹) دریافتند که آموزش مالی تأثیر معناداری در افزایش استفاده از حساب بانکی/پس‌انداز ندارد. این مطالعه نشان داد که خصوصی مالی فقط در بین افراد با سطح تحصیلات پایین تأثیر متوسطی دارد، در حالی که تأثیری در سایر گروه‌ها / جمعیت عمومی ندارد.

توانایی مالی را می‌توان از طریق عوامل اجتماعی‌سازی مالی غیررسمی^۴، برای مثال والدین و گروه‌های همسالان، افزایش داد (گرانس و هینی،^۵ ۲۰۱۶؛ فن و چاترجی^۶، ۲۰۱۸). برای مثال، شیم و همکاران (۲۰۱۰) استدلال کردند که مدارس، محل کار و والدین نه تنها در توسعه دانش مالی؛ بلکه نگرش‌ها و رفتار نیز نقش دارند. اهمیت اجتماعی شدن مالی^۷ توسط والدین توسط جانسون و شرادن^۸ (۲۰۰۶) تقویت شد که والدین را تشویق کردند تا زمانی را برای بحث در مورد نحوه خرج کردن پول اختصاص دهند و به فرزندان خود بیاموزند که چگونه آن را عاقلانه مدیریت کنند. همان‌طور که توسط جورگنسون^۹ (۲۰۰۷) نشان داده شد، کسانی که تحت حمایت مالی والدین خود قرار داشتند، به احتمال بیشتری به میزان بهتری از دانش، نگرش و رفتار مالی دست یافتند. واضح است که تعدادی از مطالعات تأثیر آموزش مالی بر جنبه‌های مختلف دانش، نگرش و رفتار مالی را بررسی کرده‌اند و برخی از این مطالعات بر روی دانشجویان کالج ایالات متحده متمرکز شده است. تا جایی که مطالعات سیستماتیک محدودی روی دانشجویان دانشگاه در کشور ایران، انجام شده است؛ بنابراین هدف از این پژوهش پاسخ به این سؤال است که آیا آموزش مالی بر دانش مالی، نگرش‌ها و رفتار دانشجویان تأثیر دارد؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

نگرش مالی و سواد مالی

نگرش مالی را می‌توان به عنوان تمایل شخصی به مسائل مالی تعریف کرد. این توانایی برنامه‌ریزی از قبل و حفظ یک حساب پس‌انداز است که مهم است. به منظور افزایش سواد مالی در بین نسل‌ها، تمرکز باید بر روی ایجاد نگرش‌های

1. Peng, Bartholomae & Fox

2. Mandell & Klein

3. Cole, Sampson & Zia

4. Nonformal financial socialis

5. Gerrans & Heaney

6. Fan & Chatterjee

7. Financial socialisation

8. Johnson & Sherraden

9. Jorgensen

مالی مطلوب در بین مردم کشور باشد. تنها در این صورت می‌توان به مزایای واقعی هر برنامه آموزشی مالی دست یافت. نگرش‌های مالی نتیجه رفتار معین یک تصمیم‌گیرنده است و این نگرش می‌تواند از طریق باورهای اقتصادی و غیراقتصادی آن‌ها تثبیت شود. آموزش می‌تواند نگرش مالی شخصی را بهبود بخشد و در نتیجه وابستگی به کارت‌های اعتباری را کاهش دهد. نگرش‌های مالی همراه با رفتار مالی نیز می‌تواند بر رفاه مالی تأثیر بگذارد (رای و همکاران، ۲۰۱۹). تحقیقات گذشته نظیر پژوهش‌های گربل و لیتون^۱ (۱۹۹۸) و کاسمن و همکاران^۲ (۲۰۱۸) به این نتیجه رسیدند که بین نگرش‌های مالی و سواد مالی در میان جوانان ارتباط وجود دارد. تحقیقات دیگری نظیر؛ شیم و همکاران (۲۰۰۹) نشان می‌دهد که نگرش نسبت به پول ممکن است سواد مالی را در بین جوانان شکل دهد. نگرش مثبت دانش آموزان نسبت به امور مالی و پول می‌تواند بر رفتار آن‌ها برای دستیابی به سواد مالی و افزایش دانش مالی تأثیر بگذارد؛ اما نگرش منفی قدرت تصمیم‌گیری مالی آن‌ها را تضعیف می‌کند (رای و همکاران، ۲۰۱۹).

هاک و ذوالفقار^۴ (۲۰۱۵) مطالعه‌ای را بر روی ۳۰۰ زن شاغل پاکستانی که به بخش غیرمالی تعلق دارند، انجام دادند تا ارتباط بین نگرش مالی، سواد مالی و رفتار مالی در بین زنان شاغل را تعیین کنند. این مطالعه به این نتیجه رسید که رابطه قوی و مثبتی بین پارامترهای فوق‌الذکر سواد مالی وجود دارد. دوویدی، پورویت و مهتا^۵ (۲۰۱۵) گزارش NCFE در مورد سواد مالی و شمول مالی در هند را تحلیل کردند. این مطالعه نشان داد که سطح سواد مالی برای مردان و زنان متفاوت است. مردان درک مالی بیشتری نسبت به زنان دارند. این مطالعه همچنین به این نتیجه رسید که زنان در نگرش مالی نسبت به رفتار مالی و دانش مالی امتیاز بیشتری دارند، اما مردان در نگرش مالی کمتر از زنان امتیاز می‌گیرند (رای و همکاران، ۲۰۱۹). بررسی ادبیات فوق حاکی از آن است که نگرش مالی یک عامل تعیین‌کننده ضروری برای شناسایی سواد مالی افراد است و همچنین بر سطح سواد مالی تأثیر می‌گذارد؛ بنابراین، بر اساس تحقیقاتی که قبلاً در این مقاله ذکر شد، محققان فرضیه‌ها را برای بیان ارتباط نگرش مالی و سطح سواد مالی تدوین و آزمایش کرده‌اند.

رفتار مالی و سواد مالی

بسیاری از محققان نظیر بوشان و مدوری^۶ (۲۰۱۴) و کالکه و ممبا^۷ (۲۰۱۵) در مورد رفتار برنامه‌ریزی مالی، رفتار سرمایه‌گذاری، رفتار پرداخت قبوض، رفتار پس‌انداز، رفتار کارت‌های اعتباری و رفتار بودجه‌نظرسنجی انجام داده‌اند تا سطح سواد مالی زنان را دریابند. رفتار انسانی که مربوط به تصمیم‌گیری مالی و مدیریت پول است، مانند ایجاد برنامه بودجه مناسب و کنترل آن، پرداخت سریع صورت‌حساب‌ها و طبیعت پس‌انداز منظم، رفتار مالی نامیده می‌شود. بر اساس سازمان توسعه و همکاری اقتصادی^۸ (۲۰۱۳)، رفتار مالی بسیار مهم و جزء اساسی سواد مالی است. برای اتکینسون و مسی (۲۰۱۲)، یک رفتار مالی مثبت افراد مانند برنامه‌ریزی مناسب برای مخارج و مراقبت از ثبات مالی، سطح سواد مالی آن‌ها را افزایش می‌دهد، در حالی که رفتار مالی منفی که عمدتاً به اعتبارات و وام بستگی دارد، رفاه

1. Grable & Lytton

2. Kasman *et al.*

3. Rai *et al.*

4. Haque & Zulfqar

5. Dwivedi, Purohit, and Mehta

6. Bhushan & Medury

7. Kalekye & Memba

8. Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)

مالی آن‌ها را تضعیف می‌کند. بانرجی، کومار و فیلیپ^۱ (۲۰۱۷) به این نتیجه رسیدند که رفتار شمول مالی با تأثیر مثبت سواد مالی بر آگاهی مالی افزایش می‌یابد. ساج و گاربل^۲ (۲۰۰۹) در مطالعه خود شواهدی را ارائه کردند مبنی بر اینکه افراد با سطح تحمل ریسک مالی پایین‌تر در تصمیم‌گیری مالی با مشکل مواجه می‌شوند و از شایستگی مدیریت مالی خود ناراضی هستند. این بدان معناست که نگرش مالی و رفتار مالی با هم مرتبط هستند. تفاوت جنسیتی در رفتارهای مالی زن و مرد وجود دارد. با این حال، زنان برای تهیه بودجه و پیگیری امور مالی خود خاص‌تر هستند، اما آن‌ها فاقد دانش مالی هستند که بر برخی از جنبه‌های رفتار مالی آن‌ها تأثیر می‌گذارد. به گفته لوساردی (۲۰۰۶)، زنان با سطح سواد مالی پایین‌تر کمتر به برنامه‌های بازنشستگی می‌پردازند و برای پس‌انداز و برنامه‌ریزی سرمایه‌گذاری خود بیشتر به خانواده و دوستان خود وابسته هستند. ماتاواتانی و والومانی^۳ (۲۰۱۴) مطالعه‌ای را در مورد سواد مالی در میان زنان روستایی در تاملیل نادو انجام دادند. این مطالعه تنها بر سه جنبه سواد مالی - یعنی دانش مالی، رفتار و نگرش - متمرکز بود و نشان داد که سواد مالی در میان زنان روستایی بسیار پایین است. بونگا و ملامبو^۴ (۲۰۱۶) بر نگرانی در مورد بهبود سواد مالی در میان زنان، به ویژه در کشورهای در حال توسعه تأکید کردند. این مطالعه نشان داد که ابتکار بهبود سواد مالی می‌تواند تغییر رفتاری بلندمدت زنان را ایجاد کند. بوشان و مدوری (۲۰۱۴) به این نتیجه رسیدند که به منظور افزایش سطح سواد مالی افراد، دولت باید روی ایجاد رفتار و نگرش مالی مثبت همراه با آموزش مالی تمرکز کند (رای و همکاران، ۲۰۱۹).

آموزش مالی، دانش مالی، نگرش مالی و رفتار مالی

دانش مالی ارتباط قابل توجهی با سواد مالی دارد که از طریق آموزش امکان‌پذیر می‌گردد. ساندرسون^۵ (۲۰۱۵) سواد مالی را به عنوان توانایی فرد برای استفاده از دانش و مهارت‌های خود برای تصمیم‌گیری مالی مناسب برای مدیریت مؤثر منابع مالی تعریف کرده است. افزایش سطح دانش مالی می‌تواند در ادراک ریسک برای راه‌های سرمایه‌گذاری تفاوت ایجاد کند. دیاکون^۶ (۲۰۰۴) در مطالعه خود در مورد سواد مالی به این نتیجه رسید که دانش مالی و ظرفیت ریسک‌پذیری کارشناسان مالی بیش از افراد عادی است. هاسلر و لوساردی^۷ (۲۰۱۷) سواد مالی را با پرسیدن سؤالات اساسی مرتبط با دانش در مورد اعداد (بهره)، بهره مرکب، تورم و تنوع ریسک اندازه‌گیری کردند. هاولت و همکاران^۸ (۲۰۰۸) مشاهده کردند که افراد دارای دانش مالی سواد مالی بیشتری دارند و می‌توانند پول را به طور کارآمد اداره کنند. دار و ژو^۹ (۲۰۰۶) ارتباط بین سواد مالی سرمایه‌گذاران را با اثر تمایل یافتند. مشخص شد که افراد با دانش مالی بالاتر و افراد حرفه‌ای که کار می‌کنند، اثرات تمایل کمتری نشان می‌دهند. دانش مالی تأثیر قانع‌کننده‌ای بر نگرش و رفتار مالی دارد، خواه عینی یا ذهنی باشد. این مطالعه همچنین مشخص کرد که دانش مالی یک عامل اساسی برای تعیین سواد مالی و مهارت‌های تصمیم‌گیری مالی یک فرد است. ون رویج، لوساردی و آلسی^{۱۰} (۲۰۱۱) شناسایی

1. Banerjee, Kumar, & Philip

2. Sages & Grable

3. Mathavathani & Velumani

4. Bonga & Mlambo

5. Sanderson

6. Diacon

7. Hasler & Lusardi

8. Howlett *et al.*

9. Dhar & Zhu

10. Van Rooij, Lusardi, & Alessie

کردند که دانش مالی با برنامه‌ریزی بازنشستگی ارتباط مثبت دارد و افراد دارای دانش مالی سواد مالی بیشتری دارند. این بدان معناست که افراد با دانش مالی بیشتر می‌توانند برای دوره‌های بازنشستگی خود برنامه‌ریزی بهتری داشته باشند. دسیلوا و همکاران (۲۰۱۲) مشاهده کردند که زنان فاقد دانش مالی هستند و به شدت ریسک‌گریز هستند. سطح سواد مالی آن‌ها پایین است و نمی‌خواهند از خدمات آنلاین برای پس‌انداز و سرمایه‌گذاری استفاده کنند. آن‌ها همچنین در استفاده از کارت‌های بدهی و اعتباری بسیار خاص هستند. شارما و جوشی^۱ (۲۰۱۵) تأثیر سواد مالی را بر تصمیم انتخاب سرمایه‌گذاری زنان شناسایی کردند. این مطالعه پیشنهاد می‌کند که برای افزایش دانش مالی زنان، برنامه‌های سواد مالی اجرا شود. روی و جین^۲ (۲۰۱۸) مطالعه کرده‌اند که دانش مالی زنان در مورد ابزارهایی مانند کارت نقدی، کارت اعتباری، صندوق‌های سرمایه‌گذاری مشترک، سهام و سایر راه‌های سرمایه‌گذاری بسیار پایین است (رای و همکاران، ۲۰۱۹). در واکنش به سطح ضعیف سواد مالی در بین جوانان، سازمان همکاری اقتصادی و توسعه پیشنهاد شده است که مقامات ملی، آموزش مالی را در برنامه درسی مدرسه‌ها بگنجانند. آموزش مالی می‌تواند نقشی در رشد و توسعه سواد مالی ایفا نماید چرا که همیشه برای مصرف‌کنندگان در کمک به آن‌ها در بودجه و مدیریت درآمد خود، صرفه‌جویی و سرمایه‌گذاری کارآمد و در پیشگیری از ریسک کلاه‌برداری مهم بوده است (سازمان همکاری اقتصادی و توسعه، ۲۰۰۵). سواد مالی چارچوبی برای پژوهش و مطالعه آموزش مالی و مؤلفه‌های اثرگذار بر تصمیمات مالی فراهم می‌نماید و آن را می‌توان راهی برای ارزیابی تأثیرات آموزش مالی بر رفتارهای اقتصادی توصیف نمود (لوزاردی و میشل^۳، ۲۰۱۴).

آگاهی داشتن از اهمیت آموزش مالی، سبب افزایش تعداد استراتژی‌های ملی جهت آموزش مالی بسیاری از کشورها شده است. این استراتژی‌ها نشان دهنده یک رویکرد سیستماتیک به منظور تقویت سواد مالی شهروندان خود هستند. آنان بیشتر در اقتصادهای توسعه‌یافته مانند آمریکا، بریتانیا، ژاپن، استرالیا، هلند، نیوزلند و سنگاپور راه افتادند. با این حال، از زمان آغاز بحران اقتصادی، ابتکارات مشابهی به دیگر کشورها با زمینه‌های مالی، اقتصادی توسعه‌یافته است (گرافونی و مسی^۴، ۲۰۱۲). آموزش مالی با پیشرفت سواد مالی به وسیله سیاست‌گذاری، خانواده‌ها و مدرسین پذیرفته شده است. به صورتی که با وجود سواد مالی اشخاص و خانواده‌ها از مهارت‌ها و آموزش لازم به منظور درک بهتر مدیریت امور مالی فردی برخوردار می‌گردند.

پیشینه پژوهش

بیگی (۱۴۰۲) در پژوهشی تأثیر عوامل تحمل ریسک مالی، سواد مالی و نگرش مالی بر رفتارهای مالی افراد مورد بررسی قرار داد. نتایج نشان داد که تحمل ریسک مالی، سواد مالی و نگرش مالی تأثیر معناداری بر رفتار مالی دارند و به نوعی افراد در تصمیمات مالی خود تحت تأثیر عوامل روانشناختی قرار می‌گیرند.

نوروزی و همکاران (۱۴۰۱) پژوهشی با عنوان تحلیل تأثیر نگرش مالی بر عملکرد سرمایه‌گذاری با میانجیگری رفتار مالی - رویکرد تحلیل معادلات ساختاری انجام دادند. این پژوهش با به کارگیری مدل مفهومی برگرفته از ادبیات تحقیق تلاش دارد تأثیر نگرش مالی بر عملکرد سرمایه‌گذاری و تأثیر متغیر میانجی رفتار مالی بر این رابطه را در میان

1. Sharma & Joshi

2. Roy & Jain

3. Lusardi & Mitchell

4. Grifoni & Messy

جامعه جوان و دانشگاهی مورد تحقیق قرار دهد. برای این منظور تحقیقی پیمایشی با استفاده از پرسشنامه آنلاین در سطح دانشجویان دانشگاه اراک صورت پذیرفته و داده‌های مرتبط با ۳۰۶ دانشجو جمع‌آوری گردیده است. در این تحلیل از رویکرد معادلات ساختاری برای تحلیل مدل مفهومی مورد استفاده قرار گرفته است. نتایج حاصل بیانگر آن است که نگرش مالی اثری مستقیم و مثبت بر عملکرد سرمایه‌گذاری فرد دارد و در عین حال رفتار مالی به عنوان میانجی در رابطه بین نگرش مالی و عملکرد سرمایه‌گذاری عمل کرده و این رابطه را تقویت می‌کند.

دری سده و همکاران (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان بررسی و ارزیابی سواد مالی کارآفرینان روستایی شهرستان سمیرم استان اصفهان انجام دادند. این پژوهش با هدف اثربخشی آموزش مهارت‌های مالی بر سواد مالی (دانش، رفتار و نگرش) کارآفرینان شهرستان سمیرم اجرا شد. نمونه پژوهش را ۳۲ نفر به صورت در دسترس و به روش گلوله برفی انتخاب و به صورت تصادفی در دو گروه الف (گروه آموزش‌دیده) و ب (آموزش ندیده) گمارده شدند. ابزار پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته با آلفا کرونباخ ۰/۷۸ بود. نتایج تحلیل نشان داد آموزش بر ابعاد مختلف سواد مالی مؤثر واقع می‌شود و میانگین‌های نمرات کارآفرینان گروه الف نسبت به کارآفرینان گروه ب به طور معناداری بیشتر بود. در نهایت چنین نتیجه‌گیری می‌شود که آموزش مهارت‌های مالی بر سواد مالی و ابعاد آن در کارآفرینان تأثیرگذار است. محقق کیا و همکاران (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان تعیین سطح سواد مالی و رابطه آن با رفتار مالی و نگرش مالی (مطالعه موردی دانشجویان مؤسسه آموزش عالی پرندک) انجام دادند. این تحقیق با هدف بررسی سواد مالی و رابطه آن با رفتار مالی و نگرش مالی انجام گرفت. روش این پژوهش توصیفی - همبستگی بود. جامعه آماری کلیه دانشجویان مؤسسه آموزش عالی پرندک بودند. نمونه آماری شامل ۲۰۰ نفر از این دانشجویان بودند. داده‌ها از روش پرسشنامه‌ای جمع‌آوری و با نرم‌افزار آماری SPSS تجزیه و تحلیل شد. نتایج پژوهش بیانگر آن بود که دانشجویان مؤسسه آموزش عالی پرندک از سطح سواد مالی نسبتاً خوبی برخوردار هستند و ارتباط معناداری بین سواد مالی با رفتار و نگرش مالی وجود دارد.

نتمیر و همکاران^۱ (۲۰۲۴) در پژوهشی به دنبال پاسخ به این سؤال بودند که چگونه آموزش مالی منجر به بهبود رفتار مالی و رفاه مالی بالاتر می‌شود؟ یافته‌های آن‌ها نشان می‌دهد که تلاش‌های آموزش مالی باید برای تقویت دانش ذهنی و بهبود رفتار متمرکز شود.

واگنر و والستاد^۲ (۲۰۲۳) در مطالعه‌ای تفاوت‌های جنسیتی در رفتار مالی خانوار را در یک نظرسنجی بزرگ و نماینده ملی درباره رفتار، دانش و نگرش‌های مالی بزرگسالان بررسی نمودند. این رفتارها شامل پرداخت کامل کارت اعتباری در هر ماه، داشتن صندوق اضطراری ۳ ماهه، سرمایه‌گذاری غیربازنشستگی و داشتن حساب بازنشستگی غیرکارفرمایی است. نتایج نشان داد که زنان مجرد به طور قابل توجهی کمتر درگیر هر یک از رفتارهای مالی در مقایسه با مردان بودند. علاوه بر این، زنان در خانواده‌های مشترک نیز به طور قابل توجهی کمتر در مقایسه با مردان درگیر این رفتارها بودند.

رودریگز راگا و مارتینز کاملو (۲۰۲۲) پژوهشی با عنوان بازی، راهنما یا وب‌سایت برای بهبود آموزش مالی: شواهدی از یک آزمایش در مدارس کلمبیا انجام دادند. این پژوهش تأثیر یک برنامه آموزش مالی متشکل از سه ابزار

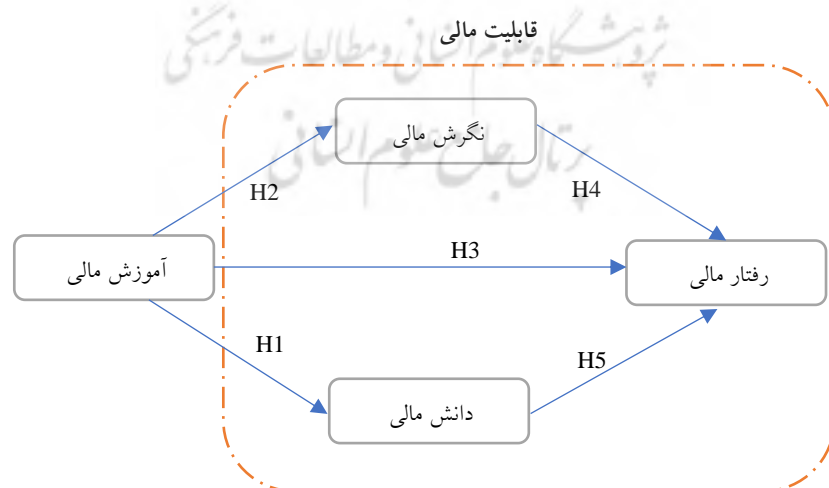
^۱. Netemeyer et al.

^۲. Wagner & Walstad

یادگیری مختلف را برای کودکان ۶ تا ۱۸ ساله در بوگوتا، کلمبیا، در سال ۲۰۱۸ ارزیابی می‌کند. این آزمایش تصادفی فرصتی را برای بررسی تأثیر آن سه ابزار یادگیری (بازی، راهنمای، وب‌سایت) در مورد دانش مالی و سواد دانش‌آموزان در نمونه‌ای متشکل از ۱۳۳۷ دانش‌آموز از چهار مدرسه کلمبیا و چهارپایه تحصیلی داشت. آنها دریافتند که آموزش متمایز در فرایند یادگیری می‌تواند مؤثر باشد حتی اگر تفاوت‌های قابل توجهی از قبل وجود داشته باشد.

ژیائو و همکاران^۱ (۲۰۲۲) پژوهشی با عنوان قابلیت مالی: بررسی مفهومی سیستماتیک، گسترش و ترکیب انجام دادند. به دنبال یک رویکرد سیستماتیک، بررسی بر اساس ۲۱۵ مقاله منتشر شده در طول ژانویه ۲۰۰۷ و مارس ۲۰۲۲، بازبایی شده از Scopus است. بر اساس بحث، در این بررسی، توانایی مالی به عنوان توانایی فردی برای به کارگیری دانش مالی مناسب، انجام رفتارهای مالی مطلوب و استفاده از فرصت‌های مالی موجود برای دستیابی به رفاه مالی تعریف شده است. یک چارچوب مفهومی، ادبیات ترکیب شده و گزاره‌های مبتنی بر این چارچوب را ترسیم می‌کند و تحقیقات مربوطه پیشنهاد می‌شود. در نهایت، دستورالعمل‌هایی برای تحقیقات آتی مورد بحث قرار می‌گیرد.

فان و هناگر^۲ (۲۰۲۲) چارچوب عوامل تعیین‌کننده ساختاری برای رفاه مالی انجام دادند. این مطالعه یک چارچوب مفهومی ایجاد می‌کند که درک گسترده‌ای از رفاه مالی ارائه می‌دهد. این مطالعه با استفاده از مطالعه قابلیت مالی ملی ۲۰۱۸ و روش‌های مدل‌سازی معادلات ساختاری، شواهد تجربی را برای چارچوب پیشنهادی با شناسایی عوامل تعیین‌کننده مستقیم و غیرمستقیم مهم رفاه مالی ارائه می‌کند. سلامت مالی شخصی و تحقیقات مرتبط با رضایت مالی قبلی، یک منطق نظری برای ساخت چارچوب مفهومی در مطالعه حاضر ارائه می‌کند. نتایج، روابط بین این عوامل، شامل ادراک مالی و عوامل دانش، استرس مالی، رفتار مالی مثبت کوتاه‌مدت و بلندمدت و رضایت مالی را گزارش کردند. پس از بررسی مبانی نظری، ادبیات و پیشینه پژوهش، لازم است مدل مفهومی طراحی شود. هر مدل مفهومی به‌عنوان مبنایی برای انجام دادن پژوهش‌ها است، به‌گونه‌ای که متغیرهای مورد نظر پژوهش و روابط میان آنها را مشخص می‌کند. بر همین اساس، مدل مفهومی مورد نظر را می‌توان در شکل ۱ مشاهده کرد.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش، منبع پژوهشگر

¹. Xiao et al.

². Fan & Henager

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه‌های پژوهش به صورت زیر تعریف می‌شوند.

- فرضیه اول: آموزش مالی بر دانش مالی دانشجویان تأثیر مثبت و معناداری دارد.
- فرضیه دوم: آموزش مالی بر نگرش مالی دانشجویان تأثیر مثبت و معناداری دارد.
- فرضیه سوم: آموزش مالی بر رفتار مالی دانشجویان تأثیر مثبت و معناداری دارد.
- فرضیه چهارم: نگرش مالی بر رفتار مالی دانشجویان تأثیر مثبت و معناداری دارد.
- فرضیه پنجم: دانش مالی بر رفتار مالی دانشجویان تأثیر مثبت و معناداری دارد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف از نوع تحقیقات کاربردی است، به این دلیل که یافته‌های این پژوهش می‌تواند برای حل مسائل اجرایی مورد استفاده قرار گیرد. همچنین این پژوهش از نظر ماهیت و رویکرد تحقیقاتی علی معلولی است، زیرا به دنبال بررسی ارتباط بین متغیرها است. از نظر روش جمع‌آوری اطلاعات نیز جزء تحقیقات توصیفی و از نوع همبستگی است و از نظر نوع داده‌ها نیز کمی است. به‌طور خلاصه می‌توان بیان نمود که پژوهش حاضر، از نظر زمان انجام پژوهش، مقطعی؛ از نظر نتایج پژوهش، کاربردی؛ از نظر فرایند اجرای پژوهش، ترکیبی؛ از نظر هدف پژوهش، توصیفی (و از نوع مطالعه موردی) و از نظر منطبق اجرای پژوهش، استقرایی است.

در این پژوهش، متغیر آموزش مالی شخصی متغیر مستقل می‌باشد، برای اندازه‌گیری این متغیر از ۱۳ گویه پرسشنامه جوهان و همکاران (۲۰۲۱) استفاده شد. متغیرهای نگرش مالی، دانش مالی و رفتار مالی، متغیرهای وابسته بودند. برای سنجش متغیر نگرش مالی از پنج بعد مدیریت پول با ۴ گویه؛ مدیریت ریسک با ۶ گویه؛ برنامه‌ریزی با ۷ گویه؛ انتخاب محصولات با ۳ گویه و به روز بودن با یک گویه؛ سنجش دانش مالی با استفاده از ۸ گویه؛ سنجش رفتار مالی با استفاده از ۱۴ گویه و از پرسشنامه جوهان و همکاران (۲۰۲۱) استفاده شده است. جهت پرسشنامه‌ها از طیف لیکرت پنج گزینه‌ای استفاده شده است.

جدول ۱. متغیرها و گونه‌شناسی آنها

متغیر	بُعد	نقش متغیر	نوع متغیر	نوع متغیر در مدل ساختاری	واحد اندازه‌گیری
آموزش مالی	-	مستقل	کمی	مکنون برونزا	لیکرت پنج گزینه‌ای
نگرش مالی	مدیریت پول مدیریت ریسک برنامه‌ریزی انتخاب محصولات به روز بودن	وابسته	کمی	مکنون درونزا	لیکرت پنج گزینه‌ای
دانش مالی	---	وابسته	کمی	مکنون درونزا	لیکرت پنج گزینه‌ای
رفتار مالی	---	وابسته	کمی	مکنون درونزا	لیکرت پنج گزینه‌ای

در این پژوهش از آنجا که روش‌شناسی مدل‌یابی معادلات ساختاری تا حدود زیادی با برخی از جنبه‌های رگرسیون چند متغیری شباهت دارد، می‌توان از اصول تعیین حجم نمونه در تحلیل رگرسیون چند متغیری برای تعیین حجم نمونه در مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده نمود. در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات میدانی از تکنیک پرسشنامه استفاده گردیده است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی شهرستان مشهد می‌باشد و برای نمونه‌گیری از روش نمونه در دسترس استفاده شده است. بدین معنی که در مراجعه به هر یک از دانشگاه‌های آزاد، فردوسی، غیر انتفاعی و موسسات آموزش عالی، برای رسیدن به حداقل نمونه لازم (۳۸۴ پرسشنامه) حداقل تعداد ۳۰ پرسشنامه توزیع گردیده است؛ که در مجموع ۴۰۰ پرسشنامه جمع‌آوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند.

جدول ۲. مؤلفه‌های پرسشنامه

منبع	تعداد گویه‌ها	بُعد	متغیر
	۱۳	---	آموزش مالی
	۴	مدیریت پول	
	۶	مدیریت ریسک	
جوهان و همکاران (۲۰۲۱)	۷	برنامه‌ریزی	نگرش مالی
	۳	انتخاب محصولات	
	۱	به روز بودن	
	۸	---	دانش مالی
	۱۴	---	رفتار مالی

برای بررسی روایی صوری در پرسشنامه، گویه‌ها با توجه به مؤلفه‌های استخراج شده از تحقیق‌های معتبر گذشته، مشخص گردید و از اساتید و نیز تعدادی از خبرگان استفاده گردید. پس از بررسی و ارزشیابی پرسشنامه توسط اساتید و صاحب‌نظران مورد نظر، اصلاحات مربوطه در پرسشنامه اعمال گردید و روایی ظاهری آن تأیید شد و میزان انطباق آن با هنجارهای اجتماعی، محیط سازمانی مورد نظر و اهداف تحقیق مورد ارزیابی قرار گرفت. همچنین پس از جمع‌آوری اطلاعات برای بررسی روایی محتوایی از نرم‌افزار اسمارت پی ال اس نیز به منظور تحلیل عاملی، استفاده شده است. برای پایایی آزمون از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید. برای محاسبه ضریب آلفای کرونباخ، ابتدا باید انحراف معیار نمرات هر زیرمجموعه از سوالات پرسشنامه و انحراف معیار کل سوالات (زیر مجموعه‌ها) را محاسبه کرده، سپس با استفاده از رابطه زیر ضریب آلفای هر زیرمجموعه از سوالات را بدست آورد:

$$r_{\alpha} = \frac{j}{j-1} \left[1 - \frac{\sum_{i=1}^j s_i^2}{\sigma^2} \right]$$

که در آن:

$$r_{\alpha} = \text{ضریب آلفای کرونباخ}$$

$$s_i = \text{انحراف معیار زیر مجموعه } i \text{ ام}$$

$$\sigma = \text{انحراف معیار کل}$$

$$j = \text{تعداد سوالات پرسشنامه}$$

یافته‌های پژوهش

جدول ۳ فراوانی مربوط به رشته تحصیلی و جنسیت پاسخگویان را نشان می‌دهد.

جدول ۳. فراوانی تحصیلات پاسخگویان

درصد فراوانی تجمعی	درصد	فراوانی	رشته تحصیلی و جنسیت
۳۶/۲۵	۳۶/۲۵	۱۴۵	مدیریت بازرگانی
۴۴	۷/۷۵	۳۱	مدیریت دولتی
۸۱/۲۵	۳۷/۲۵	۱۴۹	حسابداری
۱۰۰	۱۸/۷۵	۷۵	مدیریت مالی
—	۱۰۰	۴۰۰	جمع
۶۱/۵	۶۱/۵	۲۴۶	آقا
۱۰۰	۳۸/۵	۱۵۴	خانم
—	۱۰۰	۴۰۰	جمع

مقادیر بار عاملی و عدد معناداری: یکی دیگر از تحلیل‌های مورد نیاز، تحلیل بار عاملی و عدد معناداری است، سؤالات دارای بار عاملی مناسب و بیش از مقدار استاندارد (۰/۴) هستند و همچنین همه سؤالات دارای مقادیر عدد معناداری بیش از ۱/۹۶ هستند و مقدار معناداری آن‌ها در سطح ۰/۰۰۰ مورد تأیید قرار گرفته است.

جدول ۴. مقادیر بار عاملی و عدد معناداری سؤالات پژوهش

سطح معناداری	بار عاملی	انحراف معیار	عدد معناداری	نگرش مالی
۰/۰۰۰	۰/۶۸۴	۰/۰۳۱	۲۲/۴۰۷	نگرش مالی -> AP1
۰/۰۰۰	۰/۷۰۱	۰/۰۲۸	۲۴/۹۶۴	نگرش مالی -> AP10
۰/۰۰۰	۰/۷۳۹	۰/۰۲۵	۲۹/۹۷۰	نگرش مالی -> AP11
۰/۰۰۰	۰/۷۷۵	۰/۰۲۴	۳۲/۱۸۴	نگرش مالی -> AP12
۰/۰۰۰	۰/۷۱۲	۰/۰۳۳	۲۱/۸۵۵	نگرش مالی -> AP13
۰/۰۰۰	۰/۷۱۶	۰/۰۳۰	۲۳/۵۰۲	نگرش مالی -> AP14
۰/۰۰۰	۰/۶۹۷	۰/۰۳۱	۲۲/۳۳۶	نگرش مالی -> AP15
۰/۰۰۰	۰/۷۴۵	۰/۰۲۶	۲۸/۲۱۹	نگرش مالی -> AP16
۰/۰۰۰	۰/۷۱۷	۰/۰۳۱	۲۲/۹۴۳	نگرش مالی -> AP17
۰/۰۰۰	۰/۷۲۸	۰/۰۲۸	۲۵/۷۵۷	نگرش مالی -> AP18
۰/۰۰۰	۰/۷۴۳	۰/۰۲۷	۲۷/۴۸۱	نگرش مالی -> AP19
۰/۰۰۰	۰/۷۲۹	۰/۰۲۶	۲۷/۸۲۴	نگرش مالی -> AP2
۰/۰۰۰	۰/۷۲۰	۰/۰۳۱	۲۳/۳۴۲	نگرش مالی -> AP20
۰/۰۰۰	۰/۷۶۰	۰/۰۲۶	۲۹/۳۰۲	نگرش مالی -> AP21
۰/۰۰۰	۰/۷۱۲	۰/۰۲۵	۲۸/۵۰۶	نگرش مالی -> AP3
۰/۰۰۰	۰/۶۶۴	۰/۰۳۵	۱۹/۰۴۳	نگرش مالی -> AP4
۰/۰۰۰	۰/۶۶۷	۰/۰۳۴	۱۹/۸۲۹	نگرش مالی -> AP5
۰/۰۰۰	۰/۶۸۲	۰/۰۲۹	۲۳/۶۱۹	نگرش مالی -> AP6
۰/۰۰۰	۰/۷۲۸	۰/۰۲۷	۲۶/۸۴۷	نگرش مالی -> AP7
۰/۰۰۰	۰/۶۸۳	۰/۰۲۹	۲۳/۴۲۱	نگرش مالی -> AP8
۰/۰۰۰	۰/۷۰۵	۰/۰۲۷	۲۶/۳۸۳	نگرش مالی -> AP9
۰/۰۰۰	۰/۷۴۶	۰/۰۲۴	۳۰/۵۷۱	رفتار مالی -> BE1

۰/۰۰۰	۰/۷۴۱	۰/۰۲۵	۲۹/۷۰۶	رفتار مالی <- BE10
۰/۰۰۰	۰/۷۷۲	۰/۰۲۲	۳۵/۶۷۸	رفتار مالی <- BE11
۰/۰۰۰	۰/۸۰۶	۰/۰۱۸	۴۴/۴۹۵	رفتار مالی <- BE12
۰/۰۰۰	۰/۷۱۷	۰/۰۳۳	۲۱/۹۶۰	رفتار مالی <- BE13
۰/۰۰۰	۰/۶۵۹	۰/۰۳۴	۱۹/۵۶۷	رفتار مالی <- BE14
۰/۰۰۰	۰/۷۵۶	۰/۰۲۵	۳۰/۳۲۸	رفتار مالی <- BE2
۰/۰۰۰	۰/۷۵۷	۰/۰۲۴	۳۱/۲۲۶	رفتار مالی <- BE3
۰/۰۰۰	۰/۷۰۷	۰/۰۲۶	۲۷/۲۶۰	رفتار مالی <- BE4
۰/۰۰۰	۰/۶۴۷	۰/۰۳۳	۱۹/۴۰۱	رفتار مالی <- BE5
۰/۰۰۰	۰/۷۳۵	۰/۰۲۷	۲۷/۶۶۹	رفتار مالی <- BE6
۰/۰۰۰	۰/۷۷۰	۰/۰۲۴	۳۲/۶۰۶	رفتار مالی <- BE7
۰/۰۰۰	۰/۷۵۱	۰/۰۲۶	۲۸/۹۷۱	رفتار مالی <- BE8
۰/۰۰۰	۰/۷۳۴	۰/۰۲۵	۲۹/۷۸۱	رفتار مالی <- BE9
۰/۰۰۰	۰/۷۳۱	۰/۰۳۰	۲۴/۵۹۵	دانش مالی <- KN1
۰/۰۰۰	۰/۷۹۵	۰/۰۲۳	۳۳/۹۸۱	دانش مالی <- KN2
۰/۰۰۰	۰/۸۲۳	۰/۰۲۱	۴۰/۱۵۲	دانش مالی <- KN3
۰/۰۰۰	۰/۸۰۰	۰/۰۱۹	۴۳/۰۱۴	دانش مالی <- KN4
۰/۰۰۰	۰/۷۹۵	۰/۰۲۴	۳۳/۸۳۲	دانش مالی <- KN5
۰/۰۰۰	۰/۷۴۵	۰/۰۲۷	۲۷/۶۸۴	دانش مالی <- KN6
۰/۰۰۰	۰/۸۳۷	۰/۰۱۷	۴۹/۳۶۲	دانش مالی <- KN7
۰/۰۰۰	۰/۸۵۴	۰/۰۱۵	۵۶/۱۵۸	دانش مالی <- KN8
۰/۰۰۰	۰/۷۵۱	۰/۰۲۹	۲۵/۶۳۹	آموزش مالی <- TR1
۰/۰۰۰	۰/۸۱۴	۰/۰۲۱	۳۸/۶۹۶	آموزش مالی <- TR10
۰/۰۰۰	۰/۸۰۰	۰/۰۲۲	۳۶/۴۱۲	آموزش مالی <- TR11
۰/۰۰۰	۰/۷۵۳	۰/۰۲۸	۲۶/۷۰۶	آموزش مالی <- TR12
۰/۰۰۰	۰/۷۴۳	۰/۰۲۸	۲۶/۶۳۷	آموزش مالی <- TR13
۰/۰۰۰	۰/۷۵۰	۰/۰۲۷	۲۷/۶۴۵	آموزش مالی <- TR2
۰/۰۰۰	۰/۸۰۹	۰/۰۲۰	۴۱/۲۵۱	آموزش مالی <- TR3
۰/۰۰۰	۰/۷۳۴	۰/۰۲۸	۲۵/۹۷۳	آموزش مالی <- TR4
۰/۰۰۰	۰/۷۹۰	۰/۰۲۱	۳۷/۸۷۴	آموزش مالی <- TR5
۰/۰۰۰	۰/۸۱۹	۰/۰۱۸	۴۶/۶۸۲	آموزش مالی <- TR6
۰/۰۰۰	۰/۷۸۴	۰/۰۲۲	۳۶/۰۶۸	آموزش مالی <- TR7
۰/۰۰۰	۰/۸۱۹	۰/۰۱۹	۴۲/۹۶۰	آموزش مالی <- TR8
۰/۰۰۰	۰/۷۹۴	۰/۰۲۲	۳۶/۳۷۶	آموزش مالی <- TR9

پایایی متغیرها: به منظور بررسی پایایی از آلفای کرونباخ، پایایی همگون و پایایی مرکب استفاده شده است که در جدول زیر این مقادیر ارائه شده است.

جدول ۵. پایایی متغیرها و روایی همگرا

پایایی مرکب	پایایی همگون	آلفای کرونباخ	میانگین واریانس استخراج شده
۰/۹۵۳	۰/۹۴۹	۰/۹۴۷	۰/۶۱۲
۰/۹۳۴	۰/۹۲۳	۰/۹۱۹	۰/۶۳۸
۰/۹۴۳	۰/۹۳۸	۰/۹۳۵	۰/۵۴۳
۰/۹۵۶	۰/۹۵۴	۰/۹۵۲	۰/۵۱۱

روایی همگرا: روایی همگرا به این معناست که مجموعه معرف‌ها، سازه اصلی را تبیین می‌کند. فورنل و لاکر (۱۹۸۱) استفاده از متوسط واریانس استخراج شده را به عنوان معیاری برای اعتبار هم‌گرا پیشنهاد کردند. حداقل میانگین واریانس استخراج شده معادل ۰/۵ بیانگر اعتبار همگرایی کافی است. به این معنی که یک متغیر مکنون می‌تواند به طور متوسط بیش از نیمی از پراکندگی معرف‌هایش را تبیین کند. مقادیر متوسط واریانس استخراج شده در جدول ۵ نشان داده شده است.

همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود مقدار متوسط واریانس استخراج شده برای متغیر مکنون با مدل انعکاسی بالاتر از ۰/۵ است. از طرف دیگر اینکه همه متغیرهای دارای پایایی مرکب بیش از ۰/۷ هستند و این مقادیر برای هر یک از متغیرها بیش از مقدار واریانس استخراج شده آنان است. بنابراین می‌توان بیان نمود که روایی هم‌گرای مدل‌های اندازه‌گیری تقریباً مطلوب می‌باشد.

روایی افتراقی: روایی افتراقی یک مفهوم تکمیل‌کننده است و در مدل‌سازی مسیری دو معیار برای آن مطرح شده است: معیار فورنل - لاکر و نسبت هتروتریت - مونوتریت.

معیار فورنل و لاکر بیان می‌کند که یک متغیر در مقایسه با معرف‌های سایر متغیرهای مکنون، باید پراکندگی بیشتری را در بین معرف‌های خودش داشته باشد. از نظر آماری متوسط واریانس استخراج شده هر متغیر مکنون باید بیشتر از بالاترین توان دوم همبستگی آن متغیر با سایر متغیرهای مکنون باشد. معیار فورنل و لاکر روایی افتراقی را در سطح سازه ارزیابی می‌کند (آذر و همکاران، ۱۳۹۱). جدول ۶ مقدار همبستگی بین متغیرها و مقدار مجذور متوسط واریانس استخراج شده هر متغیر را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود مقدار جذر متوسط واریانس استخراج شده برای هر سازه بیشتر از همبستگی آن سازه با سایر سازه‌های انعکاسی موجود در مدل است، بنابراین روایی افتراقی مدل‌های اندازه‌گیری انعکاسی تأیید می‌شود.

جدول ۶. ماتریس مقایسه همبستگی بین متغیرهای اصلی و مجذور واریانس استخراج شده

متغیر	آموزش مالی	دانش مالی	رفتار مالی	نگرش مالی
آموزش مالی	۰/۷۸۲			
دانش مالی	۰/۳۶۴	۰/۷۹۹		
رفتار مالی	۰/۴۵۴	۰/۴۸۰	۰/۷۳۷	
نگرش مالی	۰/۳۳۰	۰/۳۸۱	۰/۴۱۷	۰/۷۱۵

با توجه به این امر که مقدار هتروتریت - مونوتریت (HTMT) در متغیرها کمتر از ۰/۹ است، اعتبار افتراقی بین دو ساختار انعکاسی تأیید شده است (جدول ۷).

جدول ۷. شاخص HTMT

متغیر	آموزش مالی	دانش مالی	رفتار مالی	نگرش مالی
آموزش مالی				
دانش مالی	۰/۳۸۳			
رفتار مالی	۰/۴۷۵	۰/۵۰۶		
نگرش مالی	۰/۳۳۸	۰/۴۰۲	۰/۴۳۱	

بررسی فرضیه های پژوهش

مدل سازی معادلات ساختاری (مدل ساختاری تحقیق برای آزمون فرضیه ها)

برای ارزیابی مدل مورد مطالعه از نرم افزار اسمارت پی ال اس استفاده شده است. آزمون ناپارامتریک بوت استراپ (تننهاوس و همکاران^۱، ۲۰۰۵) با ۵۰۰ تکرار برای برآورد خطاهای استاندارد و آزمون فرضیه ها نیز به کار رفته است. معیار اساسی برای ارزیابی متغیرهای مکنون درونزا، ضریب تعیین R^2 است. مقدار R^2 (۰/۶۷، ۰/۳۳ و ۰/۱۹) در مدل های مسیری پی ال اس به ترتیب قابل توجه، متوسط و ضعیف است (آذر و همکاران، ۱۳۹۱). هر ضریب مسیر در مدل ساختاری پی ال اس را می توان معادل یک ضریب بتای استاندارد شده در رگرسیون های کمترین مربعات معمولی در نظر گرفت. مدل ساختاری روابط میان مکنون های برونزا و درونزا را بررسی می کند. در این بخش به بررسی و آزمون فرضیه ها پرداخته شده است.

برازش مدل ساختاری

مدل ساختاری برخلاف مدل های اندازه گیری به سؤالات (متغیرهای مشهود) کاری ندارد و تنها متغیرهای پنهان، همراه با روابط آن ها را مورد بررسی قرار می دهد. در بررسی مدل ساختاری، ضرایب معناداری Z (مقادیر T-VALUE)، معیار R^2 و معیار Q^2 مدل ساختاری بررسی می شود. ضریب تعیین برابر با توان دوم همبستگی میان مقادیر واقعی و پیش بین شده یک سازه درونزای مشخص شده است. ضریب تعیین نشان می دهد چند درصد تغییرات متغیر وابسته به وسیله متغیر مستقل تبیین می شود. در واقع چه مقدار از تغییرات متغیر وابسته تحت تأثیر متغیر مستقل مورد نظر است و مابقی تغییرات متغیر وابسته مربوط به سایر عوامل است. دقت پیش بینی مدل را نشان می دهد و از نظر چین (۱۹۹۹)، مقادیر ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ به ترتیب ضعیف، متوسط و قوی برآورد می شوند. از نظر هیر و همکاران (۲۰۱۷)، مقادیر ۰/۲۵، ۰/۵۰ و ۰/۷۵ به ترتیب ضعیف، متوسط و قوی برآورد می شوند (اسکندری و همکاران، ۱۴۰۰). همان طور که در جدول ۸ مشاهده می نمایید مدل ارائه شده در این پژوهش توانایی متوسطی برای متغیرهای پژوهش وجود دارد. معیار Q^2 که توسط استون و گیسر (۱۹۷۵) معرفی شد، قدرت پیش بینی مدل در سازه های درونزا را مشخص می کند. به اعتقاد آن ها مدل هایی که دارای برازش ساختاری قابل قبول هستند، باید قابلیت پیش بینی متغیرهای درونزای مدل را داشته باشند. بدین معنی که اگر در یک مدل، روابط بین سازه ها به درستی تعریف شده باشند، سازه ها تأثیر کافی بر یکدیگر گذاشته و از این راه فرضیه ها به درستی تأیید شوند. هنسلر و همکاران (۲۰۰۹) سه مقدار ۰/۲۰، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را به عنوان قدرت پیش بینی کم، متوسط و قوی تعیین نموده اند (اسکندری و همکاران، ۱۴۰۰). این مقدار برای مؤلفه ها متوسط است.

جدول ۸. مقدار ضریب تعیین و مقدار Q^2

متغیر	ضریب تعیین R^2	ضریب تعیین اصلاح شده	SSE	SSO	$Q^2 (=1-SSE/SSO)$
آموزش مالی			۵۲۰۰	۵۲۰۰	
دانش مالی	۰/۱۳۲	۰/۱۳۰	۲۹۵۳/۶۶۷	۳۲۰۰	۰/۰۷۷
رفتار مالی	۰/۳۵۲	۰/۳۵۲	۴۶۲۱/۴۱۴	۵۶۰۰	۰/۱۷۵
نگرش مالی	۰/۱۰۹	۰/۱۰۶	۷۹۸۴/۸۹۳	۸۴۰۰	۰/۰۴۹

^۱. Tenenhaus et al.

برازش مدل کلی

مطابق با جدول ۹، مقادیر حاصل از SRMR نشان می‌دهد که نتایج بین صفر تا ۱ هستند، بنابراین مدل از برازش مطلوبی برخوردار است و شاخص NFI هم چون عدد نزدیک به ۱ است، نشان‌دهنده برازش مناسب مدل است.

جدول ۹. شاخص‌های برازش کلی مدل

مدل برآورد شده	مدل اشیاع	
۰/۰۷۸	۰/۰۶۰	شاخص SRMR
۹/۷۳۸	۵/۸۳۲	d_ULS
۲/۸۷۲	۲/۸۲۶	d_G
۵۴۹۹/۲۶۰	۵۴۷۶/۰۰۸	مربع کا (Chi-Square)
۰/۶۹۹	۰/۷۰۰	NFI

جهت پاسخ به فرضیه‌های پژوهش از آزمون ضریب مسیر استفاده شد که نتایج آن در جدول ۱۰ ارائه شده است. فرضیه اول: آموزش مالی بر دانش مالی دانشجویان تأثیر مثبت و معناداری دارد. همان‌طور که در جدول ۱۰ مشاهده می‌شود. میزان تأثیر آموزش مالی بر دانش مالی برابر با ۰/۳۶۴ است. به این معنا که میزان ۰/۳۶۴ از واریانس مربوط به دانش مالی را مؤلفه آموزش مالی تبیین می‌کند با توجه به مقدار عدد معناداری ۷/۰۹۸ که بزرگتر از ۱/۹۶ است و همچنین سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است این رابطه معنی‌دار است.

فرضیه دوم: آموزش مالی بر نگرش مالی دانشجویان تأثیر مثبت و معناداری دارد. همان‌طور که در جدول ۱۲ مشاهده می‌شود. میزان تأثیر آموزش مالی بر نگرش مالی برابر با ۰/۳۳۰ است. به این معنا که میزان ۰/۳۳۰ از واریانس مربوط به نگرش مالی را مؤلفه آموزش مالی تبیین می‌کند با توجه به مقدار عدد معناداری ۶/۷۹ که بزرگتر از ۱/۹۶ است و همچنین سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است این رابطه معنی‌دار است.

فرضیه سوم: آموزش مالی بر رفتار مالی دانشجویان تأثیر مثبت و معناداری دارد. بر اساس اطلاعات جدول ۱۰، میزان تأثیر آموزش مالی بر رفتار مالی برابر با ۰/۲۷۵ است. به این معنا که میزان ۰/۲۷۵ از واریانس مربوط به رفتار مالی را مؤلفه آموزش مالی تبیین می‌کند با توجه به مقدار عدد معناداری ۴/۹۳۶ که بزرگتر از ۱/۹۶ است و همچنین سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است این رابطه معنی‌دار است.

فرضیه چهارم: نگرش مالی بر رفتار مالی دانشجویان تأثیر مثبت و معناداری دارد. همان‌طور که در جدول ۱۰ مشاهده می‌شود. میزان تأثیر نگرش مالی بر رفتار مالی برابر با ۰/۲۱۲ بود. به این معنا که میزان ۰/۲۱۲ از واریانس مربوط به رفتار مالی را مؤلفه نگرش مالی تبیین می‌کند با توجه به مقدار عدد معناداری ۵/۲۲۵ که بزرگتر از ۱/۹۶ است و همچنین سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است این رابطه معنی‌دار است.

فرضیه پنجم: دانش مالی بر رفتار مالی دانشجویان تأثیر مثبت و معناداری دارد. همان‌طور که در جدول ۱۰ مشاهده می‌شود. میزان تأثیر دانش مالی بر رفتار مالی برابر با ۰/۳۰۰ بود. به این معنا که میزان ۰/۳۰۰ از واریانس مربوط به

رفتار مالی را مؤلفه دانش مالی تبیین می‌کند با توجه به مقدار عدد معناداری ۵/۶۶۷ که بزرگتر از ۱/۹۶ است و همچنین سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است این رابطه معنار است.

جدول ۱۰. تأثیر آموزش مالی بر دانش مالی

نوع رابطه	مقدار ارتباط	انحراف معیار	عدد معناداری	سطح معناداری	فرضیه
آموزش مالی -> دانش مالی	۰/۳۶۴	۰/۰۵۱	۷/۰۹۸	۰/۰۰۰	تأیید
آموزش مالی -> نگرش مالی	۰/۳۳۰	۰/۰۴۹	۶/۷۹۰	۰/۰۰۰	تأیید
آموزش مالی -> رفتار مالی	۰/۲۷۵	۰/۰۵۶	۴/۹۳۶	۰/۰۰۰	تأیید
نگرش مالی -> رفتار مالی	۰/۲۱۲	۰/۰۴۱	۵/۲۲۵	۰/۰۰۰	تأیید
دانش مالی -> رفتار مالی	۰/۳۰۰	۰/۰۵۳	۵/۶۶۷	۰/۰۰۰	تأیید

بحث و نتیجه‌گیری

فرضیه اول اینگونه بیان شد که آموزش مالی بر دانش مالی دانشجویان تأثیر مثبت و معناداری دارد. جهت پاسخ به این فرضیه از آزمون ضریب مسیر استفاده شد. میزان تأثیر آموزش مالی بر دانش مالی برابر با ۰/۳۶۴ بود. به این معنا که میزان ۰/۳۶۴ از واریانس مربوط به دانش مالی را مؤلفه آموزش مالی تبیین می‌کند. با توجه به مقدار عدد معناداری ۷/۰۹۸ که بزرگتر از ۱/۹۶ است و همچنین سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است، این رابطه معنار است. نتایج حاصل از این پژوهش با نتایج پژوهش‌های نوروزی و همکاران (۱۴۰۱)، محقق کیا و همکاران (۱۴۰۰) و فان و هانگر (۲۰۲۲) در یک راستا قرار دارد. بر همین اساس پیشنهاد می‌شود که:

سطح آگاهی و جهت‌گیری دانشجویان نسبت به محیط پیرامون، عموماً در دو نهاد و تشکل خانواده و دانشگاه تکوین و رشد می‌یابد. همچنین دو نهاد دانشگاه و خانواده از نقش بی‌بدیلی در شکل‌گیری جهت‌گیری افراد، مهارت و دانش اشخاص نسبت به امور مالی نیز برخوردار می‌باشند. بر همین اساس خانواده به عنوان اولین نهادی است که مرحله‌های اجتماعی شدن را در افراد به وجود می‌آورد و سیستم دانشگاه به مثابه یکی از موسسات مهمی که شخص، خود را در اجتماع می‌یابد، نقش موثری در یادگیری سواد مالی اشخاص ایفا می‌کنند.

به منظور افزایش دانش مالی در دانشجویان، باید به آنان آموخت تا زمان تصمیم‌گیری مالی سعی کنند تنها یک تصویر مالی جامع در ذهن خودشان ترسیم نمایند. به عنوان مثال، به آنان باید آموخت که رفتن به سینما برای تفریح تنها شامل پرداخت بهای فیلم نیست، بلکه برای این موضوع شما هزینه‌های دیگری نظیر بنزین ماشین، نوشیدنی‌ها، خوراکی و تنقلات و از همه این موارد مهمتر انرژی و زمان نیز خواهید شد. این کار به دانشجویان کمک خواهد کرد که در زمان تصمیم‌گیری مالی به صورت آگاهانه‌تری عمل نمایند.

یکی از مهمترین تکنیک‌ها که در افزایش سواد مالی که باید به دقت مورد توجه دانشجویان قرار گیرد این است که موقعیت‌های غیرضروری و ضروری و مهم را در لیست بودجه‌بندی خودشان مدنظر داشته باشند. برای این کار بخشی از درآمد ماهانه‌ی خودشان را برای این صندوق اضطراری در نظر بگیرند. این کار به آنان کمک می‌کند تا در صورت مواجهه با شرایط غیرعادی و بروز حوادث مالی ناگزیر و دوران‌های سخت، به خوبی بر آن غلبه نموده و از مدار زندگی عادی خارج نشوند.

به مراکز آموزشی نظیر دانشگاه‌ها، موسسات آموزشی مخصوصاً مراکز آموزش تخصصی امور مالی توصیه می‌گردد که دوره‌های آموزشی و سمینارهای تشریح مبانی و مفاهیم مهم و ضروری مالی را برگزار کنند. فرضیه دوم اینگونه بیان شد که آموزش مالی بر نگرش مالی دانشجویان تأثیر مثبت و معناداری دارد. جهت پاسخ به این فرضیه از آزمون ضریب مسیر استفاده شد. میزان تأثیر آموزش مالی بر نگرش مالی برابر با ۰/۳۳۰ بود. به این معنا که میزان ۰/۳۳۰ از واریانس مربوط به نگرش مالی را مؤلفه آموزش مالی تبیین می‌کند با توجه به مقدار عدد معناداری ۶/۷۹ که بزرگتر از ۱/۹۶ است و همچنین سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است این رابطه معنار است. نتایج حاصل از این پژوهش با نتایج پژوهش‌های نوروزی و همکاران (۱۴۰۱)، محقق کیا و همکاران (۱۴۰۰) و فان و هناگر (۲۰۲۲) در یک راستا قرار دارد. بر همین اساس پیشنهاد می‌شود که:

برای بهبود نگرش مالی در دانشجویان، دیدگاه‌های درست مالی را با مصداق‌های علمی، عملی و عینی به دانشجویان آموزش داده شود. برای مثال می‌توان به آنان آموخت که به ضرر و زیان‌های مالی باید به مانند تجربه‌هایی پندآموز برای رسیدن به موفقیت‌های بزرگ مالی و مانعی برای جلوگیری از زیان‌های بزرگتر در آینده نگر است. باید تلاش شود تا نگرش مالی دانشجویان بهبود یابد و آنان به این باور برسند که کلاس‌های مالی و آموزش آنان در راستای کسب سواد مالی مفید است و این سواد مالی سبب بهبود رفاه مالی و بهبود اقتصادی در زندگی آنان و بهبود شرایط اقتصادی کشور خواهد شد.

فرضیه سوم اینگونه بیان شد که آموزش مالی بر رفتار مالی دانشجویان تأثیر مثبت و معناداری دارد. جهت پاسخ به این فرضیه از آزمون ضریب مسیر استفاده شد. میزان تأثیر آموزش مالی بر رفتار مالی برابر با ۰/۲۷۵ بود. به این معنا که میزان ۰/۲۷۵ از واریانس مربوط به رفتار مالی را مؤلفه آموزش مالی تبیین می‌کند با توجه به مقدار عدد معناداری ۴/۹۳۶ که بزرگتر از ۱/۹۶ است و همچنین سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است این رابطه معنار است. نتایج حاصل از این پژوهش با نتایج پژوهش‌های نوروزی و همکاران (۱۴۰۱)، محقق کیا و همکاران (۱۴۰۰) و فان و هناگر (۲۰۲۲) در یک راستا قرار دارد. بر همین اساس پیشنهاد می‌شود که:

به منظور افزایش رفتارهای مالی در دانشجویان، می‌توان روش‌های صرفه‌جویی در هزینه‌ها و مخارج را به آنان آموزش داد تا به جای قرض گرفتن از مبالغی که صرفه‌جویی کرده‌اند برای تأمین مایحتاج و خرید آنان استفاده کنند. همچنین آنها را تشویق کرد تا در ایام و روزهای تعطیل و اوقات فراغتشان به فعالیت‌های پاره وقت برای کسب درآمد بپردازند.

داشتن یک دفترچه یا نرم افزار حسابداری شخصی به دانشجویان توصیه می‌شود تا بتوانند در طول روز کلیه درآمد و هزینه‌های خود را ثبت کنند. استفاده از نرم‌افزار حسابداری شخصی، آسان تر و سریع تر از حساب و کتاب به صورت دستی است.

با توجه به نقش مثبت آموزش مالی بر رفتار مالی پیشنهاد می‌شود تا آموزش سواد مالی به عنوان ارایه درسی در دانشگاه به منظور افزایش سواد مالی دانشجویان ارائه شود. همچنین در درس مالی با ارائه مطالب در این زمینه، زمینه آگاه سازی دانشجویان در این زمینه را فراهم کرد.

فرضیه چهارم اینگونه بیان شد که نگرش مالی بر رفتار مالی دانشجویان تأثیر مثبت و معناداری دارد. جهت پاسخ به این فرضیه از آزمون ضریب مسیر استفاده شد. میزان تأثیر نگرش مالی بر رفتار مالی برابر با ۰/۲۱۲ بود. به این معنا که میزان ۰/۲۱۲ از واریانس مربوط به رفتار مالی را مؤلفه نگرش مالی تبیین می‌کند با توجه به مقدار عدد معناداری ۰/۲۲۵ که بزرگتر از ۱/۹۶ است و همچنین سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است این رابطه معنار است. نتایج حاصل از این پژوهش با نتایج پژوهش‌های نوروزی و همکاران (۱۴۰۱)، محقق کیا و همکاران (۱۴۰۰) و فان و هناگر (۲۰۲۲) در یک راستا قرار دارد. بر همین اساس پیشنهاد می‌شود که:

به منظور افزایش میل و تمایلات مالی دانشجویان، می‌توان با ایجاد بعضی شرایط و موقعیت‌ها، تمایلات آنان را نسبت به امور و مسائل مالی برانگیخت. به عنوان مثال، می‌توان اوراق بهادار را به صورت نوعی هدیه به دانشجویان ارائه داد.

بایستی سیاستگذاران آموزشی از سیاست‌های آموزش و ترویج آموزش اقتصاد و کسب دانش مالی پشتیبانی کنند. نگرش مثبت به مسائل مالی سبب رفتار مدیریت مالی مسئولانه‌تری خواهد شد. دانش بیش‌تر، آگاهی دانشجویان از مسائل مالی را بهبود می‌بخشد و نگرش آنها به مسائل مالی و به تبع آن رفتارهای مالی در آنان را تقویت می‌کند.

فرضیه پنجم اینگونه بیان شد که دانش مالی بر رفتار مالی دانشجویان تأثیر مثبت و معناداری دارد. جهت پاسخ به این فرضیه از آزمون ضریب مسیر استفاده شد. میزان تأثیر دانش مالی بر رفتار مالی برابر با ۰/۳۰۰ بود. به این معنا که میزان ۰/۳۰۰ از واریانس مربوط به رفتار مالی را مؤلفه دانش مالی تبیین می‌کند با توجه به مقدار عدد معناداری ۰/۶۶۷ که بزرگتر از ۱/۹۶ است و همچنین سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است این رابطه معنار است. نتایج حاصل از این پژوهش با نتایج پژوهش‌های نوروزی و همکاران (۱۴۰۱)، محقق کیا و همکاران (۱۴۰۰) و فان و هناگر (۲۰۲۲) در یک راستا قرار دارد. بر همین اساس پیشنهاد می‌شود که:

می‌توان بیان نمود که با افزایش دانش مالی در دانشجویان، آنها خواهند توانست تصمیمات پولی و مالی خود را آگاهانه‌تر بگیرند و منابع مالی خودشان را کاراتر و بهتر مدیریت نمایند، بنابراین رفتارهای مالی بهتری از خودشان نشان خواهند داد.

به منظور آمادگی ورود به عرصه بزرگسالی و داشتن زندگی موفق مالی بایستی از دوران کودکی، آموزش‌های مرتبط با سواد مالی را به وسیله سازمان‌های مختلف و در راس آنها، سازمان آموزش و پرورش ارائه نمود تا از بروز برخی مسائل مالی و تأثیرات سو آن بر شخص و جامعه جلوگیری شود و اشخاص در مسیر صحیح مدیریت امور مالی شخصی خود قرار گیرند. از دیگر سو با تصمیم‌های درست در زمینه مالی در رشد و ثبات اقتصادی کشور نقشی مفید و موثر را ایفا نمایند.

در این برهه زمانی که رکود اقتصادی در همه جهان حاکم شده است، بایستی بیش از هر زمانی به فرزندان آموزش داده شود که با پولی که در دست دارند و کسب می‌کنند، به چه صورت و چگونه به شیوه‌ای درست پس‌انداز نمایند و مطالبی که در زمینه مدیریت مالی و بودجه‌بندی لازم است تا بدانند، به آنان آموزش داده شود و فرزندان با دانش پولی درست برای زندگی و آینده آماده شوند.

با توجه به نیاز دانشجویان با دانش مالی فردی، به موسسات مشاوره سرمایه‌گذاری توصیه می‌گردد تا فعالیت‌های خود را توسعه داده و اطلاعات در زمینه سایر ابعاد مالی شخصی نظیر بودجه‌بندی، پس‌انداز، برنامه‌ریزی و ... را به مراجعان خود انتقال دهند.

می‌توان بیان کرد که دانشجویان بایستی در آموختن سواد مالی سخت کوش باشند و بسیار مطالعه نمایند و از آزمون و خطا ترسی نداشته باشند. آنها باید درک کنند که خروجی پیاده سازی سواد مالی در زندگی، نتیجه‌ای بسیار سودمندتر از زحمتی دارد که برای آموختن آن کشیده‌اند.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که سواد مالی اشخاص، یکی از مهمترین عناصر در زمینه پیشرفت و ثبات اقتصادی آنان است که سبب می‌شود تا افراد بتوانند تصمیمات مالی را در زمان‌های مهم اتخاذ نموده و اجرا کنند. در صورتی که دانشجویان دانش و سواد مالی را داشته باشند و بتوانند آن را اجرا کنند، سازه اقتصادی زندگی خودشان را ایمن و مستحکم خواهند کرد. به غیر این صورت، شاید با کمترین مشکل، ساختمان و سازه اقتصادی زندگی آنان فرو بریزد. هر پژوهشی دارای محدودیت‌هایی می‌باشد که در این پژوهش ضمن محدودیت‌های ذاتی مترتب بر انجام پژوهش از طریق پرسشنامه، می‌توان گفت با توجه به اینکه این پژوهش به صورت مقطعی انجام شده است، نتیجه‌گیری درباره علیت را دشوار می‌سازد. همچنین ممکن است برخی از افراد از ارائه پاسخ واقعی خودداری کرده و پاسخ غیرواقعی داده باشند. نتایج پژوهش حاضر قابل تعمیم به کاربران و پژوهشگران حوزه مالی - روانشناسی (بین رشته‌ای) است و در صورت نیاز به تعمیم به سایر پژوهش‌ها با احتیاط و دانش کافی این کار صورت گیرد.

فهرست منابع

آذر، عادل، غلامزاده، رسول، و قنواتی، مهدی. (۱۳۹۱). *مدل‌سازی مسیری - ساختاری در مدیریت*، انتشارات نگاه دانش.

بیگی، بهزاد. (۱۴۰۲). تاثیر تحمل ریسک مالی، سواد مالی و نگرش مالی افراد بر رفتارهای مالی آنها، *نهمین کنفرانس ملی یافته‌های نوین علوم و تکنولوژی با محوریت کامپیوتر، مدیریت و حسابداری*، تهران.

دری سده، سولماز، و توکلی، مرتضی. (۱۴۰۰). بررسی و ارزیابی سواد مالی کارآفرینان روستایی شهرستان سمیرم استان اصفهان. *روستا و توسعه پایدار فضا*، ۲(۱)، ۹۷-۱۱۲. doi: 10.22077/vssd.2021.4699.1037

محقق کیا، نرگس، برمکی، ناهید، و اقدامی، اکرم. (۱۴۰۰). تعیین سطح سواد مالی و رابطه آن با رفتار مالی و نگرش مالی (مطالعه موردی دانشجویان مؤسسه آموزش عالی پرندک). *تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، ۱۳(۵۱)، ۱۸۷-۱۹۸. doi: 10.22034/iaar.2021.141684

نوروزی، اشرف، منصوری، احسان، و سمیعی اصفهانی، سروش. (۱۴۰۱). تحلیل تأثیر نگرش مالی بر عملکرد سرمایه‌گذاری با میانجیگری رفتار مالی - رویکرد تحلیل معادلات ساختاری. *فصلنامه علمی کارافن*، ۱۹(۲)، ۵۱۹-۴۹۵. doi: 10.48301/kssa.2022.312336.1806

- Abrantes-Braga, F. D. M., & Veludo-de-Oliveira, T. (2020). Help me, I can't afford it! Antecedents and consequence of risky indebtedness behaviour. *European Journal of Marketing*, 54(9), 2223-2244. doi: 10.1108/EJM-06-2019-0455.
- Atkinson, A., & Messy, F. A. (2013). Promoting financial inclusion through financial education: *OECD/INFE evidence, policies and practice. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, No. 34, OECD Publishing, Paris. doi:10.1787/5k3xz6m88smp-en.
- Azar, A., Gholamzadeh, R & Qanawati, M. (2011). *Path-structural modeling in management*, Neghah Danesh Publications. [In Persian]
- Batty, M., Collins, J. M., & Odders White, E. (2015). Experimental evidence on the effects of financial education on elementary school students' knowledge, behavior, and attitudes. *Journal of Consumer Affairs*, 49(1), 69-96. doi: 10.1111/joca.12058
- Beigi, B. (2023). The effect of financial risk tolerance, financial literacy and financial attitude of people on their financial behavior, *the 9th National Conference on New Science and Technology Findings focusing on Computer, Management and Accounting*, Tehran. [In Persian]
- Boushey, H. (2005). Student debt: Bigger and bigger. *Center for Economic and Policy Research (CEPR)*. (No. 2005-27)
- Cole, S. A., Sampson, T. A., & Zia, B. H. (2009). *Financial literacy, financial decisions, and the demand for financial services: evidence from India and Indonesia* (pp. 09-117). Cambridge, MA: Harvard Business School.
- Dorri Sedeh, S., & Tavakoli, M. (2021). Investigation and evaluation of financial literacy of rural entrepreneurs in Semirrom city of Isfahan province. *Village and Space Sustainable Development*, 2(1), 97-112. doi: 10.22077/vssd.2021.4699.1037 [In Persian]
- Education Commission. (2015). Opportunities to improve the financial capability and financial well-being of postsecondary students. <http://hdl.handle.net/10919/90710>
- Elliott, J. (1997). Consumer Advocacy: Young and in Debt: A Focus on Prevention. *Credit World*, 85, 35-36.
- Fan, L. (2021). A conceptual framework of financial advice-seeking and short-and long-term financial behaviors: An age comparison. *Journal of Family and Economic Issues*, 42(1), 90-112. doi: 10.1007/s10834-020-09727-3
- Fan, L., & Chatterjee, S. (2019). Financial socialization, financial education, and student loan debt. *Journal of Family and Economic Issues*, 40(1), 74-85. doi: 10.1007/s10834-018-9589-0
- Fan, L., & Henager, R. (2022). A structural determinants framework for financial well-being. *Journal of Family and Economic Issues*, 43(2), 415-428. doi: 10.1007/s10834-021-09798-w
- Gerrans, P., & Heaney, R. (2019). The impact of undergraduate personal finance education on individual financial literacy, attitudes and intentions. *Accounting & Finance*, 59(1), 177-217. doi: 10.1111/acfi.12247
- Holub, T. (2002). *Credit card usage and debt among college and university students*. ERIC Clearinghouse on Higher Education.
- Jiang, S. S., & Dunn, L. F. (2013). New evidence on credit card borrowing and repayment patterns. *Economic Inquiry*, 51(1), 394-407. doi: 10.1111/j.1465-7295.2012.00456.x
- Johan, I., Rowlingson, K., & Appleyard, L. (2021). The effect of personal finance education on the financial knowledge, attitudes and behaviour of university students in Indonesia. *Journal of Family and Economic Issues*, 42, 351-367. doi: 10.1007/s10834-020-09721-9
- Johnson, E., & Sherraden, M.S. (2007). From financial literacy to financial capability among youth. *Journal of Sociology & Social Welfare*, 34(3), 119-145. doi: 10.7936/K77M07GS

- Jorgensen, B. L. (2007). *Financial literacy of college students: Parental and peer influences* (Doctoral dissertation, Virginia Tech).
- Kempson, E., & Poppe, C. (2018). Understanding financial well-being and capability—A revised model and comprehensive analysis. *Oslo: Consumption Research Norway (SIFO), Oslo Metropolitan University*.
- Klapper, L., Lusardi, A., & Panos, G. A. (2013). Financial literacy and its consequences: Evidence from Russia during the financial crisis. *Journal of Banking & Finance, 37*(10), 3904-3923. doi: 10.1016/j.jbankfin.2013.07.014
- LeBaron, A. B., & Kelley, H. H. (2021). Financial socialization: A decade in review. *Journal of family and economic issues, 42*(Suppl 1), 195-206. doi: 10.1007/s10834-020-09736-2
- Mandell, L., & Klein, L. S. (2009). The impact of financial literacy education on subsequent financial behavior. *Journal of Financial Counseling and planning, 20*(1).
- Mohaghegh Kia, N., barmaki, N., & Eghdami, A. (2021). Measurement of Students Financial Literacy and its Relationship with Financial Behavior & Financial Attitude (case study: students of Parandac Institute). *Accounting and Auditing Research, 13*(51), 187-198. doi: 10.22034/iaar.2021.141684 [In Persian]
- López-Medina, T., Mendoza-Ávila, I., Contreras-Barraza, N., Salazar-Sepúlveda, G., & Vega-Muñoz, A. (2021). Bibliometric mapping of research trends on financial behavior for sustainability. *Sustainability, 14*(1), 117. doi: 10.3390/su14010117
- Netemeyer, R. G., Lynch, J. G., Lichtenstein, D. R., & Dobolyi, D. (2024). EXPRESS: Financial Education Effects on Financial Behavior and Well-Being: the Mediating Roles of Improved Objective and Subjective Financial Knowledge and Parallels in Physical Health. *Journal of Public Policy & Marketing, 07439156241228197*. doi: 10.1177/07439156241228197
- Norouzi, A., mansouri, E., & Samiei Esfahani, S. (2022). Analyzing the Impact of Financial Attitude on Investment Performance with the Mediation of Financial Behavior - Structural Equation Analysis Approach. *Karafan Quarterly Scientific Journal, 19*(2), 495-519. doi: 10.48301/kssa.2022.312336.1806. [In Persian]
- Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). (2013). *Financial literacy and inclusion: Results of OECD/INFE survey across countries and by gender*. Paris, France.
- Peng, T. C. M., Bartholomae, S., Fox, J. J., & Cravener, G. (2007). The impact of personal finance education delivered in high school and college courses. *Journal of family and economic issues, 28*, 265-284. doi: 10.1007/s10834-007-9058-7
- Rai, K., Dua, S., & Yadav, M. (2019). Association of financial attitude, financial behaviour and financial knowledge towards financial literacy: A structural equation modeling approach. *FIIB Business Review, 8*(1), 51-60. doi: 10.1177/2319714519826651
- Raut, R. K. (2020). Past behaviour, financial literacy and investment decision-making process of individual investors. *International Journal of Emerging Markets, 15*(6), 1243-1263. doi: 10.1108/IJOEM-07-2018-0379
- Rodriguez-Raga, S., & Martinez-Camelo, N. (2022). Game, guide or website for financial education improvement: Evidence from an experiment in Colombian schools. *Journal of Behavioral and Experimental Finance, 33*, 100606. doi: 10.1016/j.jbef.2021.100606
- Santini, F. D. O., Ladeira, W. J., Mette, F. M. B., & Ponchio, M. C. (2019). The antecedents and consequences of financial literacy: a meta-analysis. *International Journal of Bank Marketing, 37*(6), 1462-1479. doi: 10.1108/IJBM-10-2018-0281
- Sekita, S. (2011). Financial literacy and retirement planning in Japan. *Journal of Pension Economics & Finance, 10*(4), 637-656. doi: 10.1017/S1474747211000527

Shim, S., Serido, J., & Xiao, J. J. (2009). Arizona pathways to life success for university students: Cultivating positive financial attitudes and behaviors for healthy adulthood.

Wagner, J., & Walstad, W. B. (2023). Gender differences in financial decision-making and behaviors in single and joint households. *The American Economist*, 68(1), 5-23. doi: 10.1177/05694345221076004

Xiao, J. J., & O'Neill, B. (2016). Consumer financial education and financial capability. *International Journal of Consumer Studies*, 40(6), 712-721. doi: 10.1111/ijcs.12285

Xiao, J. J., Huang, J., Goyal, K., & Kumar, S. (2022). Financial capability: a systematic conceptual review, extension and synthesis. *International Journal of Bank Marketing*, 40(7), 1680-1717. doi: 10.1108/IJBM-05-2022-0185

